

	<p>ECONOMIES' HORIZONS Економічні горизонти</p> <p>DOI: doi.org/10.31499/2616-5236 Homepage: http://eh.udpu.edu.ua</p>		<p>ISSN 2522-9273 <i>(print)</i> 2616-5236 <i>(online)</i></p>
---	---	---	---

UDC: 338.2

DOI: [10.31499/2616-5236.1\(27\).2024.299201](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(27).2024.299201)

Taisiia Bondaruk, National Academy of Statistics, Accounting and Audit
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Finance, Banking and Insurance Department

Mariia Chekhovska, National Academy of Security Service of Ukraine
Doctor of Economics Sciences, Professor, Head of Financial and Economic Security Department

Oleh Bondaruk, National Academy of Security Service of Ukraine
Candidate of economic sciences, Lecturer at the Department of Financial and Economic Security

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ:
ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ
ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE DURING MILITARY
OPERATIONS: CHALLENGES AND WAYS OF COUNTERACTION**

Анотація: Стаття присвячена аналізу стану економічної безпеки України під час військових дій. Основна увага зосереджена на ідентифікації ключових викликів, які мають безпосередній вплив на економічну безпеку держави, а також можливих шляхів, які можуть бути використані для їх подолання. Виокремлено виклики, що загрожують економічній безпеці зовнішнього та внутрішнього безпекового середовища України: залежність економіки від іноземних запозичень; високий рівень корупції в інститутах державної влади та тінізації економіки. Обґрунтовано пріоритетні напрями та шляхи протидії викликам та загрозам економічної безпеки України під час військових дій.

Abstract: The article focuses on analyzing the state of economic security of Ukraine during the military operations. It identifies key challenges directly impacting the country's economic security and explores potential ways to overcome them.

The analysis established that the current state of the economic system of Ukraine was formed under the influence of destructive external and internal challenges that pose threats to economic security. The challenges associated with the protracted war remain crucial for Ukraine.

The article highlights the challenges that threaten the economic security of Ukraine's external security environment such as high dependence of the domestic economy on foreign borrowings, deteriorating financial conditions of the export-oriented production sector, and inadequate government responses to conflicts in political, economic and social realms. There are still threats to the amount and timing of external financing for the state budget, and logistical difficulties are a significant risk, which negatively affects export earnings and the economic security of the state.

Internal threats include high level of corruption in public authorities; ineffective control over compliance with the law; inefficient use of state and local budgets; relatively high level of shadow economy.

The author substantiates the priority directions and ways of counteracting the challenges and threats to Ukraine's economic security during military operations. Ensuring the economic security of the state in a military conflict requires flexibility, predictability, and an integrated approach that includes social, economic, and defense aspects of national security. Key priorities include ensuring food security, supporting crucial economic sectors, especially those important for defense and essential goods production, implementing policies for financial aid from international partners, transparent and effective use funds received from international partners, implementing a policy to increase defense spending.

Keywords: *economic security, military actions, challenges, threats to economic security, economic system, external financing, defense spending, countering threats to economic security, the tinization of the economy*

Ключові слова: *економічна безпека, військові дії, виклики, загрози забезпечення економічної безпеки, економічна система, зовнішнє фінансування, витрати на оборону, протидія загрозам економічної безпеки, мінізація економіки*

Постановка проблеми. В умовах війни, на економічну безпеку України мають значний вплив виклики, що стосуються різних сфер життєдіяльності країни: погіршення торгівельних зв'язків, логістичні проблеми, втрати на ринку праці, зниження іноземних інвестицій. Передусім, це зумовлено необхідністю переорієнтації національної економіки на воєнний стан, додатковою мобілізацією ресурсів, втрачанням звичайних ринків збуту, пошкодженням інфраструктури.

Так, в умовах повномасштабної війни в Україні починаючи з лютого 2022 року,

інфраструктура країни зазнала значних руйнувань. Військові дії привели до широкомасштабних пошкоджень об'єктів цивільної інфраструктури, зокрема: транспортної інфраструктури (зруйновані та пошкоджені автомобільні дороги, мости, залізничні шляхи); енергетичної інфраструктури (пошкоджені електростанції, трансформаторні підстанції та лінії електропередач, що призводить до перебоїв у постачанні електроенергії); житлового сектору (численні будинки та житлові комплекси зазнали пошкоджень або були знищені); комунальної

інфраструктури (системи водопостачання, каналізації та опалення пошкоджені, що негативно впливає на забезпечення життєдіяльності цілих міст та селищ). Лікарні та інші медичні заклади постраждали від обстрілів, що суттєво ускладнює надання медичної допомоги; школи та університети зазнали руйнувань, що призвело до тимчасового зупинення освітнього процесу в деяких з них; значна кількість виробничих об'єктів були пошкоджені або знищені, що призводить до зупинки виробництва, втрати робочих місць.

Ці виклики мають безпосередній вплив на економічну безпеку держави, створюючи гостру потребу у відновлювальних роботах, інвестиціях, а також опосередковано впливаючи через зростання витрат на логістику. Війна також призвела до значної еміграції населення, що призвело до дефіциту робочої сили в окремих регіонах.

Останні події, особливо з початком військових конфліктів, висвітлили невідкладність глибокого аналізу економічної безпеки держави. Цей аналіз передбачає вивчення впливу викликів на економічну стабільність, ефективність регулювання економіки в умовах кризи, допомоги глобальній економічній спільноті.

Метою дослідження є поглиблення теоретико-методичних засад формування механізму забезпечення економічної безпеки держави під час військових дій, визначення викликів економічній безпеці та шляхів протидії цим викликам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження економічної безпеки є багатограним і стосуються різних аспектів економіки. Так, проблему економічної безпеки в широкому розумінні досліджують вчені, аналітики і практики у багатьох напрямках, включаючи економіку, політологію, соціальні науки і міжнародні відносини. Дослідження економічної безпеки включають вивчення таких питань, як стійкість національної економіки, захист проти зовнішніх та внутрішніх загроз, регулювання доступу до критично важливих ресурсів, фінансова стабільність, захист критичної інфраструктури і промисловості.

Досліджуючи економічну безпеку вчені часто розглядають питання в контексті глобалізації, торгівлі, інвестиційних потоків, регіонального співробітництва, а також міжнародних фінансових систем. Крім того, враховуються і непрямі фактори, такі як соціальна стабільність, політична стійкість, корупція, ефективність управління та здатність держави до гарантування економічної безпеки.

Науковці з різних країн вносять свій вклад у розвиток теорії та практики економічної безпеки. Назвемо кілька імен вчених, які зробили значний внесок у дослідження цієї проблеми: Бжезінський З. [1] – американський політолог і стратег, який аналізує національну безпеку; Сендз А. [2] – індійський економіст, лауреат Нобелівської премії з економіки, який вивчав економічну нерівність, бідність і добробут; Стігліц Дж. Е.

[3] – американський економіст, також лауреат Нобелівської премії, займався питаннями глобальної економічної безпеки та фінансової стабільності; Родрік Д. [4, 5] – професор гарвардського університету, який займається питаннями глобалізації та економічної безпеки. Ці вчені відомі своїми теоретичними та емпіричними дослідженнями у сфері економіки та економічної безпеки. У різних країнах існують вчені та експерти, які займаються проблемою забезпечення економічної безпеки держави, включаючи дослідників з України [6, 7, 8, 9, 10] також вносять значний вклад у цей напрям досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування дієвої системи економічної безпеки під час військових дій передбачає необхідність чіткого визначення ризиків та потенційних загроз економічній безпеці держави, а також наявних і необхідних ресурсів для їх нейтралізації. Законом України «Про національну безпеку України» визначено загрози національній безпеці як «явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України» [11].

Зміст загрози безпосередньо пов'язаний з її формою, під якою розуміють способи зовнішнього вираження загрози. Найбільш поширений підхід до розподілу загроз економічній безпеці України в сучасній науці – це їх розподіл на

зовнішні і внутрішні [12]. Внутрішні загрози – це сукупність негативних умов і факторів, що мають місце всередині держави, джерелом виникнення яких є економічна система цієї держави; зовнішні загрози – це також сукупність умов і факторів, але ці умови сформувалися в економічних системах вищого рівня ієрархії по відношенню до економічної системи певної країни [12]. Таким чином, залежно від рівня ієрархії досліджуваної системи, одну і ту ж загрозу можна трактувати і як внутрішню, і як зовнішню.

До зовнішніх загроз економічній безпеці держави насамперед відносять агресивну поведінку інших держав у економічній сфері яку проводять на території окремої держави. Зовнішні загрози економічній безпеці України таким чином, обумовлені з однієї сторони, об'єктивними процесами, що відбуваються у світовій економіці, насамперед такими, як стрімкий розвиток процесу глобалізації, нестабільність та нестійкість світової фінансової системи тощо, з однієї сторони ці загрози обумовлені проблемами безпосередньо економічної та фінансової політики.

Аналіз стану економічної безпеки в умовах воєнних конфліктів полягає в ретельному дослідженні впливу воєнних дій на ключові аспекти національної економіки. Сучасний стан економічної системи України сформувався під впливом ряду деструктивних зовнішніх та внутрішніх викликів, які є загрозами забезпечення економічної безпеки.

Розглянемо динаміку інтегрального показника рівня економічної безпеки України (рис.1). Звертаємо увагу, що оцінка інтегрального показника рівня економічної безпеки України за підсумком 2022 р. не може бути здійснена через відсутність можливості забезпечити збір та аналіз в органах державної статистики, інформації в зв'язку з умовами воєнного стану, які введені в Україні згідно з Законом України від 24.02.2022 № 2102, та з Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 № 2115-IX.

Згідно фактичних розрахунків інтегральний показник рівня економічної безпеки України значно знизився в 2014 та в 2015 рр. в основному за рахунок значного зниження показників макроекономічної та фінансової безпеки в цей період. Значне падіння

показників рівня інвестиційно-інноваційної та демографічної безпеки в 2021 р. до найнижчого рівня за аналізований період – відповідно до 26 та 37%, призвело до зниження інтегрального показника економічної безпеки – до 47%.

Зважаючи на те, що в довгостроковій перспективі іноземний вплив на економіку України зростатиме, загрозу її економічної безпеки зовні відображатимуть наступні виклики: висока залежність вітчизняної економіки від іноземних запозичень; прогресуюче погіршення фінансового стану експортно-орієнтованого сектора виробництва; неадекватність реагування державних органів влади на конфліктні загострення у сфері політичних, економічних, соціальних відносин, зокрема, інспірованих із зовні.

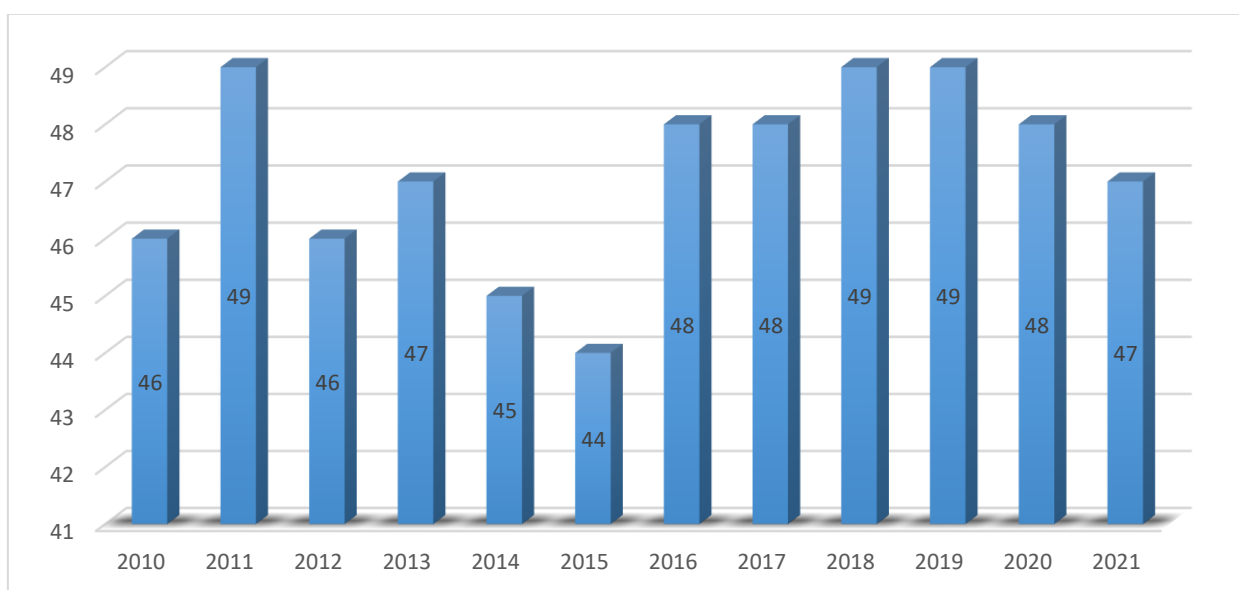

Рис. 1. Динаміка інтегрального показника рівня економічної безпеки України, %
Джерело: узагальнено та побудовано авторами за даними [13].

Таблиця 1

Рівень економічної безпеки за окремими складовими.

Складова економічної безпеки	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Виробнича	51	47	58	59	58	60	56	56
Демографічна	45	43	46	41	41	39	40	37
Енергетична	45	45	58	54	54	51	49	52*
Зовнішньоекономічна	32	34	35	36	36	39	41	42
Інвестиційно-інноваційна	30	33	30	29	31	28	30	26*
Макроекономічна	33	30	39	37	39	45	44	41
Продовольча	94	92	92	91	90	89	86	88
Соціальна	57	55	56	59	59	60	63	61*
Фінансова	40	33	38	40	44	42	40	41
Інтегральний показник	45	43	48	47	48	49	48	47*

Джерело: узагальнено авторами за даними [13].

* Оцінка за 2021 рік є попередньою, здійснена на основі наявних даних за індикаторами економічної безпеки.

У зовнішньому безпековому середовищі України можна виокремити ряд проблем, що загрожують економічній та фінансовій безпеці. Пов'язані з тривалою війною виклики залишаються визначальними для України. Активні бойові дії стримують відновлення економіки та потребують значних видатків на

оборону, що, в свою чергу, призводить до того, що Україна і надалі критично залежатиме від міжнародної допомоги. Проте, посилюються загрози порушення системності та ритмічності оголошеної міжнародної фінансової та військової допомоги Україні, хоча вона і залишається значною (таблиця 2, 3).

Таблиця 2

Оголошена офіційна допомога Україні
(січень 2022 р. - жовтень 2023 р.), млрд євро

Країни, інституції	Фінансова	Гуманітарна	Військова	Усього
Інституції ЄС*	77,14	2,14	5,60	84,88
США	24,96	2,56	43,86	71,38
Країни ЄС	6,57	6,23	35,83	48,63
Інші країни**	9,51	1,82	2,66	13,99
Велика Британія	6,10	0,60	6,57	13,27
МФО***	13,13	0,00	0,00	13,13
Інші країни Європи****	3,60	2,41	3,63	9,64
Разом	141,01	15,77	98,14	254,92

* Єврокомісія, Рада ЄС та Європейський фонд миру; включно з оголошеним пакетом 50 млрд євро.

** Австралія, Канада, Нова Зеландія, Південна Корея, Тайвань, Туреччина, Японія.

*** МВФ, Світовий банк, ЄБРР. Допомога країн у межах донорських проєктів

МФО врахована як допомога цих країн і виключена з допомоги МФО.

**** Ісландія, Норвегія, Швейцарія.

Джерело: узагальнено та проведено розрахунки авторами за даними [14].

Таблиця 3

Оголошена військова допомога Україні від 15 найбільших партнерів (січень 2022 р. - жовтень 2023 р.), млрд євро

Країни	Усього*	У т.ч. важка зброя**	% важкої зброї
США	43,86	10,95	25,0
ЄС, усього	41,43	11,85	28,6
Німеччина	17,13	5,21	30,4
Велика Британія	6,57	0,83	12,6
Норвегія	3,60	0,42	11,5
Данія	3,50	1,00	28,6
Польща	3,04	1,40	46,2
Нідерланди	2,48	1,24	49,8
Швеція	2,13	0,45	21,0
Канада	2,11	0,77	36,4
Фінляндія	1,41	0,01	0,8
Чехія	1,11	0,73	65,7
Литва	0,76	0,05	6,8
Італія	0,69	0,54	78,3
Словаччина	0,68	0,48	70,4

* Включно з фінансуванням воєнних поставок.

** Броньована техніка, танки, артилерія калібру 152/155 мм, ракетні системи залпового вогню.

Джерело: узагальнено та проведено розрахунки авторами за даними [14].

Зберігається високий рівень залежності України від оголошеної офіційної фінансової допомоги, зокрема на січень 2022 р. – жовтень 2023 р. (таблиця 2). Обсяг такої фінансової допомоги є досить значним, зокрема від Єврокомісії, Ради ЄС та Європейського фонду миру оголошена офіційна допомога Україні в сумі 77,14 млрд євро; від США - 24,96 млрд євро; від МВФ, Світового банку, ЄБРР (допомога країн у межах донорських проєктів МФО) – 13,13 млрд євро.

Також зберігається високий ризик залежності України від оголошеної військової допомоги Україні від 15 найбільших партнерів. Так, з січня 2022 р. включно до жовтня 2023 р., від США оголошена військова допомога Україні на суму 43,86 млрд євро, (в т.ч. на броньовану техніку, танки,

артилерію калібру 152/155 мм, ракетні системи залпового вогню - 10,95 млрд євро), від ЄС – на 41,43 млрд євро (в т.ч. на важку зброю - 11,85 млрд євро), від Німеччини – на 17,13 млрд євро (в т.ч. на важку зброю - 5,21 млрд євро), від Великої Британії – на 6,57 млрд євро. Значні кошти надійдуть і від інших країн - найбільших партнерів, які оголосили про військову допомогу Україні (див. таблицю 3).

Хоча міжнародні організації та провідні держави світу підтримують Україну, проте посилюються ризики затримок із погодженням, а також наданням окремих пакетів такої допомоги. Разом із тим зберігається ризик критичної залежності України від підтримки партнерів, зокрема для фінансування поточних потреб державного бюджету. Зберігаються також ризики та загрози стосовно

обсягів і строків отримання зовнішнього фінансування для потреб державного бюджету (таблиця 4).

Таблиця 4

Основні джерела зовнішнього фінансування Державного бюджету України (станом на 7 грудня 2023 р.), млрд дол.

	2022	2023	Всього
Установи ЄС	8,68	17,88	26,56
США	11,98	10,90	22,88
МФО (МВФ, Світовий банк)	4,08	4,23	8,31
Інші країни*	3,53	4,26	7,80
Країни ЄС	2,82	0,21	3,03
Разом	31,09	37,48	68,58

* Канада, Британія, Японія, Швейцарія, Норвегія, Ісландія, Албанія.

Джерело: узагальнено та проведено розрахунки авторами за даними [14].

Поступово розширюється перелік існуючих механізмів зовнішнього фінансування для відновлення економіки України, зростають, також і обсяги такого фінансування, однак вони все ще залишаються помірними. Не визначені шляхи та умови передавання Україні заморожених російських активів та доходів від них.

Значним ризиком для українського експорту є логістичні труднощі. Так, значно знизилися в Україні в 2023 р. ціни на основні товари експорту порівняно з цінами 2022 р., що негативно впливає на експортні надходження.

У внутрішньому безпековому середовищі України можна виокремити такі виклики, що загрожують економічній безпеці: високий рівень і системний характер корупції в інститутах державної влади; неефективність контролю за додержанням законодавства; неефективне використання коштів державного і місцевих бюджетів; відносно високий рівень тінізації економіки, відсутність достатніх

стимулів для легалізації доходів населення.

Відповідно до Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року [15] визначено основні шляхи досягнення цілей, а також реалізації пріоритетів національних інтересів у сфері забезпечення економічної безпеки.

Зокрема, національним інтересам України відповідають такі інтереси, як сталий розвиток національної економіки, також інтеграція України в європейський економічний простір, зокрема розвиток рівноправного взаємовигідного економічного співробітництва країни з іншими державами.

Стратегією економічної безпеки України визначено основні виклики та загрози у сфері фінансової безпеки на період до 2025 [15]. Такими ключовими викликами є, зокрема, низький рівень бюджетної дисципліни, низька інституційна спроможність розпорядників бюджетних коштів, значний обсяг дефіциту державного бюджету. Дефіцит державного бюджету України значно перевищує

визначені Бюджетним кодексом три відсотки прогнозного валового внутрішнього продукту. Це посилює тенденції до зростання державного боргу України та відповідного навантаження на державний бюджет на відповідний рік, за рахунок збільшення витрат на обслуговування такого боргу, що за фактичної відсутності неборгових джерел його фінансування спричиняє зростання загроз економічній безпеці держави.

Викликами у сфері фінансової безпеки є невирішені питання щодо активів та фінансових зобов'язань на тимчасово окупованих територіях України, а також недостатній рівень фінансової інклюзії (за визначенням Центру з фінансової інклюзивності, фінансова інклюзивність – це «стан, за якого кожен, хто може використовувати фінансові послуги, повинен мати доступність до повного набору якісних фінансових послуг, які надаються за доступними цінами, зручним способом, з повагою та гідністю» [16]).

Серед основних викликів та загроз у сфері фінансової безпеки держави Стратегією [15] визначено високий рівень тінізації економіки, негативними соціально-економічними наслідками якої є: зменшення дохідної бази державного та місцевих бюджетів; зростання корумпованості в системі державної служби та органів управління; створення диспропорцій в структурі економіки. Тінізація економіки, створює диспропорції на макроекономічному рівні та структурні деформації у суспільно-економічному розвитку, що призводить до виникнення загроз

національним інтересам країни й економічній безпеці. Тому подолання загроз тінізації економіки в країні залишається однією з найгостріших проблем сучасного її соціально-економічного розвитку та гарантування економічної безпеки держави.

Основними викликами та загрозами у сфері фінансової безпеки відповідно до Стратегії економічної безпеки України [15] є також втрата доходів бюджету внаслідок «сірого» імпорту та контрабанди, різних схем ухилення від оподаткування; недостатній розвиток банківського довгострокового кредитування; спостерігається значна частка непрацюючих кредитів банків у їхньому кредитному портфелі, такі ж проблеми стосуються і державного сектору; функціонування існуючої системи пенсійного забезпечення є кризовим в умовах високого демографічного навантаження; рівень ліквідності фондового ринку є досить низьким, захист прав інвесторів є недостатнім поряд із недостатньою спроможністю регулятора протидії зловживанням на фондовому ринку; відбувається поширення явищ легалізації доходів, які були одержані злочинним шляхом.

Внутрішні загрози фінансової безпеки є невід'ємними від деяких загроз економічної безпеки держави, серед цих загроз можна назвати такі, як деформованість структури економіки, значне кризове погіршення рівня інноваційного потенціалу, низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції,

нерівномірність економічного розвитку регіонів та територіальних громад, криміналізація економіки, корупція, скорочення внутрішнього валового продукту тощо [12].

Забезпечення економічної безпеки держави в умовах воєнного конфлікту вимагає гнучкості, передбачуваності, та інтегрованого підходу, що включає соціальні, економічні та оборонні аспекти національної безпеки. У контексті економічної безпеки України під час війни з росією справедливо виокремити наступні пріоритетні напрями.

По перше – це забезпечення продовольчої безпеки, оскільки важливим є забезпечення доступу до продовольства для населення, особливо в умовах військових дій. Україна як один із світових лідерів в аграрному секторі має захищати не лише свої землі, харчові запаси а й логістичні шляхи.

По друге, критичною є підтримка ключових секторів економіки, особливо тих, які важливі для оборони та виробництва товарів першої необхідності. Такі заходи можуть включати фінансову підтримку, податкові пільги та зміни в регуляторній політиці.

Третім напрямом залишається проведення політики щодо залучення фінансової допомоги від міжнародних партнерів. Отримання фінансової підтримки від міжнародної спільноти є життєво важливим для забезпечення економічної стабільності та безпеки держави. Це може включати пряму допомогу, кредити або гранти від міжнародних фінансових установ,

таких як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, а також інших країн, що підтримують суверенітет та економічну стійкість України. Прозоре та ефективне використання цих коштів є важливою умовою для підтримання довіри і отримання подальшої підтримки.

Наступним напрямом є політика щодо збільшення витрат на оборону, що може мати різноманітний вплив на економічну безпеку держави, який варто розглядати з багатьох сторін. Коли держава інвестує у свій оборонний сектор, це може привести до зростання попиту на військове обладнання і послуги, створення нових робочих місць і розвитку високотехнологічних галузей. З іншого боку, значне збільшення витрат на оборону може призводити до дефіциту державного бюджету, якщо ці витрати не супроводжуються збільшенням доходів бюджету, що може призвести до зростання державних запозичень та державного боргу. Часто додаткові видатки на оборону країни отримують за рахунок скорочення інших статей бюджету, наприклад на освіту чи охорону здоров'я. Це може мати довгострокові негативні наслідки для економічної безпеки, зокрема через зниження якості людського капіталу. В контексті збройних конфліктів, збільшення витрат на оборону може бути критично важливим для захисту національних інтересів і суверенітету держави, що в свою чергу впливає на економічну стабільність і безпеку. В Україні, яка перебуває в умовах війни, необхідно знаходити баланс між

обороздатністю та економічним розвитком. Це вимагає ефективного використання обмежених ресурсів, пошуку міжнародної підтримки, та інвестицій у відбудову та розвиток економіки паралельно з оборонними потребами.

Висновки. Подолання економічних викликів, що постають перед Україною в умовах війни, вимагає комплексного підходу. Важливість міжнародної підтримки, адаптації галузей до нових умов, посилення економічної безпеки є ключовими в цьому процесі.

Обґрунтовано, що виклики економічній безпеці в умовах війни передусім зумовлені необхідністю переорієнтації національної економіки на воєнний стан, додатковою мобілізацією ресурсів, втрачанням звичайних ринків збуту, пошкодженням інфраструктури. Ці виклики мають безпосередній вплив на економічну безпеку держави, створюючи гостру потребу у відновлювальних роботах, інвестиціях, зростанням витрат на логістику.

Аргументовано, що формування дієвої системи економічної безпеки під час військових дій передбачає необхідність визначення ризиків та потенційних загроз економічній безпеці держави, а також наявних і необхідних ресурсів для їх нейтралізації.

В результаті аналізу стану економічної безпеки держави в умовах воєнних конфліктів, встановлено, що сучасний стан економічної системи України сформувався під впливом ряду деструктивних зовнішніх та

внутрішніх викликів, які є загрозами забезпечення економічної безпеки. Пов'язані з тривалою війною виклики залишаються визначальними для України.

Зважаючи на те, що в довгостроковій перспективі іноземний вплив на економіку України зростатиме, загрозу її економічної безпеки зовні відображатимуть наступні виклики: висока залежність вітчизняної економіки від іноземних запозичень; прогресуюче погіршення фінансового стану експортно-орієнтованого сектора виробництва; неадекватність реагування державних органів влади на конфліктні загострення у сфері політичних, економічних, соціальних відносин, зокрема, інспірованих із зовні.

Активні бойові дії стримують відновлення економіки та потребують значних видатків на оборону, що призводить до того, що Україна і надалі критично залежатиме від міжнародної допомоги. Посилюються загрози порушення системності та ритмічності оголошеної міжнародної фінансової та військової допомоги Україні.

Зберігаються загрози стосовно обсягів і строків отримання зовнішнього фінансування для потреб державного бюджету. Значним ризиком для українського експорту є логістичні труднощі, в результаті яких значно знизилися в Україні ціни на основні товари експорту що негативно впливає на експортні надходження та на економічну безпеку держави.

Виокремлено виклики, що загрожують економічній безпеці внутрішнього безпекового середовища України: високий рівень і системний характер корупції в інститутах державної влади; неефективність контролю за додержанням законодавства; неефективне використання коштів державного і місцевих бюджетів; відносно високий рівень тінізації економіки.

Обґрунтовано пріоритетні напрями та шляхи протидії викликам та загрозам економічної безпеки України під час військових дій. Забезпечення економічної безпеки держави в умовах воєнного конфлікту вимагає гнучкості, передбачуваності, та інтегрованого підходу, що включає соціальні, економічні та оборонні аспекти національної безпеки. У контексті економічної безпеки України під час війни справедливо виокремити наступні пріоритетні напрями: забезпечення продовольчої безпеки, підтримка ключових секторів економіки, особливо тих, які важливі

для оборони та виробництва товарів першої необхідності, проведення політики щодо залучення фінансової допомоги від міжнародних партнерів, прозоре та ефективне використання коштів, які отримані від міжнародних партнерів, проведення політики щодо збільшення витрат на оборону. В Україні, яка перебуває в умовах війни, необхідно знаходити баланс між обороноздатністю та економічним розвитком. Успішне подолання викликів економічній безпеці України під час військових дій можливе за умови сильного лідерства, згуртованості нації та підтримки міжнародної спільноти.

Перспективами подальших досліджень у даній сфері є дослідження щодо розробки детальних планів відновлення економіки після війни, що включає реструктуризацію промисловості для її адаптації до нових умов, зосередження на інноваційному розвитку та збільшенні експортного потенціалу.

References

- Brzezinsky, Z. (2012). *Strategic Vision: America and Crisis of Global Power*. New York: Basic Books.
- Amartya, S. (2011). *Peace and Democratic Society*. Cambridge, UK: Open Book Publishers.
- Stiglitz, J. (2002). *Globalization and its discontents*. New York and London: W. W. Norton & Company.
- Dani, R. (2011). *The Globalization Paradox*. New York and London: W. W. Norton & Company.
- Dani, R. (2007). *One economics, many recipes: globalization, institutions, and economic growth*. Princeton: Princeton University Press.
- Bohrinovtseva, L.M., Bondaruk, O.S., Kliuchka, O.V. (2023). *Finansova bezpeka strakhovoho rynku: teoretychnyi aspekt*. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, 4, 216-226. URL: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2023-4-216-226> [in Ukrainian].
- Bondaruk, T., Momotiuk, L., Zaichko, I. (2023). *Budgetary policy of Ukraine in time of challenges and its impact on financial security*. *Statistics in transition new series and Statistics of Ukraine. Joint Special Issue: A New Role for Statistics*. Vol. 23, 5, 185-208. URL: https://sit.stat.gov.pl/SiT/OnlineFirst/05_Taisiia%20Bondaruk%20%20sit%2023%2005p.pdf

- Bondaruk, T. H., Momotiuk, L. Ye., Bondaruk, O. S. (2020). *Budget Security as Factor of Economic Development of the State*. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*, 2-3, 40-47. URL: <http://194.44.12.92:8080/xmlui/handle/123456789/5369>
- Onyshko, S. V., Bohrinovtseva, L. M. (2023). *Finansovyi rynek yak rushii hlobalizatsiinykh zmin ta yoho zviazok iz rivnem finansovoi bezpeky*. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii «Ekonomika» – Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". "Economy" series*, 28(56), 102-108. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/download/3740/3385/6418> [in Ukrainian].
- Zaichko, I. V. (2020). *Methodical provision of financial security assessment of the state*. *Ekonomichni horyzonty – Economic horizons*, 1(12), 15-26.
- Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 r. № 2469-VIII*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
- Bondaruk, O. S. (2017). *Analiz biudzhetnykh zahroz ta yikh vplyvu na finansovu bezpeku Ukrainy. Mizhnarodni vidnosyny. Serii: Ekonomichni nauky – International relations. Series: Economic Sciences*, 1. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/ [in Ukrainian].
- Pokaznyky ekonomichnoi bezpeky*. URL: https://dostup.org.ua/request/pokazniki_iekonomichnoyi_biezpie_5?utm_campaign=alaveteli-experiments-87&utm_content=sidebar_similar_requests&utm_medium=link&utm_source=%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF+%D0%B4%D0%BE+%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B8 [in Ukrainian].
- Zvit pro finansovu stabilnist. Natsionalnyi bank Ukrainy*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=6 [in Ukrainian].
- Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku «Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 04.09.2020 r. №392/2020*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
- Center for Financial Inclusion*. URL: <http://www.centerforfinancialinclusion.org>